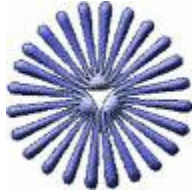

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور
واحد تهران جنوب
گروه آموزشی و پژوهشی علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
رشته علوم تربیتی (گرایش تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش)

بررسی تأثیر برنامه درسی و فعالیت‌های پرورشی بر تربیت دینی دانش‌آموزان
دوره راهنمایی شهرستان گنبدکاووس از دیدگاه دبیران و مربیان پرورشی

استاد راهنما
دکتر حبیب‌اله نجفی هزارجریبی

استاد مشاور
دکتر زهره اسماعیلی

نگارش
معصومه آذرشب

نیمسال اول سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱

تقديم به

همسر مهربان

و

فرزندان عزیزم

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس خدای سبحان را که راه کسب دانش و معرفت را بر ما هموار ساخت. در این مجال بر خود فرض می دانیم که از زحمات استادان بزرگوار آقای دکتر حبیب‌الله نجفی هزرجریبی استاد راهنما و خانم دکتر زهره اسماعیلی بعنوان استاد مشاور که با صداقت و وقت گرانبهای خود را در تمام مراحل این پایان نامه و لطف و ارشادات بی دریغ خود را با وجود مشغله کاری از ما مضایقه نکردند، صمیمانه تشکر و قدردانی نماییم و افتخار داریم که یکی از شاگردان این استادان بوده‌ایم و از خداوند منان آرزوی طول عمر باعزت برایشان خواستاریم.

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی تأثیر برنامه درسی و فعالیتهای پرورشی از دیدگاه دبیران و مربیان پرورشی مدارس راهنمایی شهرستان گنبدکاووس می باشد. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی است، ابزار جمع آوری در این پژوهش پرسشنامه محقق ساخته است مشتمل بر ۲۵ سؤال (۱۳ سؤال مربوط به برنامه درسی و ۱۲ سؤال مربوط به فعالیتهای پرورشی) بسته پاسخ که برای روایی محتوایی که معمولاً توسط افراد متخصص تعیین می شود، استفاده شده است و پایایی پرسشنامه با استفاده از محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱/برآورد شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش شامل کلیه دبیران ۵۶۴ نفر و مربیان پرورشی ۱۰۸ نفر، شهرستان گنبدکاووس در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ می باشد، که نمونه آماری طبق جدول کرجسی و مورگان ۲۳۴ دبیر و ۸۶ مربی بوده اند.

برای تجزیه و تحلیل داده ها، از شاخص های آماری توصیفی فراوانی، جداول، درصد، میانگین، انحراف معیار و از آمار استنباطی نیز از آزمون تی یک نمونه ای و تی دو نمونه ای (با دو نمونه ای مستقل) استفاده شده است.

نتایج به دست آمده از یافته های این پژوهش نشان می دهد که از نظر دبیران و مربیان پرورشی برنامه درسی بر تربیت دینی دانش آموزان مؤثر است، همچنین از نظر پاسخ دهندگان فعالیتهای پرورشی نیز بر تربیت دینی دانش آموزان مؤثر می باشد، اما در مقایسه با نظریات آنها تفاوت معناداری بین نظرات دبیران و مربیان پرورشی در تأثیر فعالیتهای پرورشی بر تربیت دینی دانش آموزان وجود دارد. مربیان پرورشی معتقدند که فعالیتهای پرورشی مدارس راهنمایی نسبت به برنامه درسی تأثیر بیشتری بر تربیت دینی دانش آموزان دارند.

کلید واژه ها: برنامه درسی، فعالیتهای پرورشی، تربیت دینی، دوره راهنمایی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول: کلیات تحقیق	
۱-۱	مقدمه..... ۱
۲-۱	بیان مسأله..... ۴
۳-۱	اهمیت و ضرورت تحقیق..... ۶
۴-۱	اهداف تحقیق..... ۸
۱-۴-۱	اهداف کلی تحقیق..... ۸
۲-۴-۱	اهداف جزئی تحقیق..... ۸
۵-۱	سؤال‌های تحقیق..... ۹
۶-۱	تعریف مفاهیم و واژگان تحقیق..... ۱۰
۱-۶-۱	تربیت دینی..... ۱۰
۲-۶-۱	برنامه درسی..... ۱۰
۳-۶-۱	فعالیت‌های پرورشی..... ۱۱
۴-۶-۱	دیران..... ۱۳
۵-۶-۱	مربیان پرورشی..... ۱۳
۶-۶-۱	دوره راهنمایی..... ۱۳
فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق	
۱-۲	مقدمه..... ۱۵
۲-۲	مبانی نظری تحقیق..... ۱۵
۱-۲-۲	اهمیت توجه جدی به امر مهم تعلیم و تربیت..... ۱۵
۲-۲-۲	تعلیم و تربیت و برنامه‌های درسی از دیدگاه مکتب انسان‌ساز اسلام..... ۱۶
۳-۲-۲	سیر تحول رشته برنامه‌ریزی درسی..... ۱۷
۴-۲-۲	تاریخچه برنامه‌ریزی درسی در ایران..... ۱۸
۵-۲-۲	اهداف دوره راهنمایی تحصیلی..... ۲۱
۶-۲-۲	مفاهیم و تعاریف برنامه‌ریزی درسی..... ۲۱
۷-۲-۲	مفاهیم و تعاریف برنامه درسی..... ۲۲

۲۴ سطوح مختلف طراحی برنامه‌ی درسی در سطح کلان
۲۵ برنامه درسی آرمانی
۲۵ برنامه درسی مکتوب
۲۵ برنامه درسی حمایت شده
۲۵ برنامه درسی اجرا شده
۲۶ برنامه درسی آزمون شده
۲۶ برنامه درسی یاد گرفته شده
۲۶ برنامه درسی پنهان
۲۷ برنامه درسی پوچ
۲۸ انواع برنامه درسی
۲۸ برنامه درسی ایده‌آل
۲۸ برنامه درسی رسمی
۲۸ برنامه درسی آموزشی
۲۸ برنامه درسی اجرایی
۲۹ برنامه درسی تجربی
۲۹ عناصر برنامه درسی
۳۰ عناصر برنامه درسی از دیدگاه کلاین
۳۰ اهداف
۳۲ محتوا
۳۲ مواد و منابع آموزشی
۳۲ فعالیت‌های دانش‌آموزان
۳۲ استراتژی‌های یاددهی - یادگیری
۳۵ ارزش‌یابی
۳۵ گروه‌بندی
۳۵ زمان
۳۵ مکان و یا محیط
۳۶ سطوح برنامه درسی از دیدگاه پوزنر
۳۶ برنامه درسی رسمی

- ۳۶..... برنامه درس اجرایی یا عملیاتی..... ۲-۱۲-۲-۲
- ۳۷..... برنامه درسی پنهان..... ۳-۱۲-۲-۲
- ۳۷..... برنامه درسی پوچ، خشتی یا عقیم..... ۴-۱۲-۲-۲
- ۳۷..... برنامه درسی فوق برنامه..... ۵-۱۲-۲-۲
- ۳۷..... ارزش‌یابی برنامه درسی..... ۱۳-۲-۲
- ۳۸..... ارزش‌یابی قبل از برنامه‌ریزی یا نیازسنجی..... ۱-۱۳-۲-۲
- ۳۸..... ارزش‌یابی تکوینی یا ارزش‌یابی در زمان طراحی، تدوین و ساخت برنامه درسی..... ۲-۱۳-۲-۲
- ۳۸..... ارزش‌یابی پایانی..... ۳-۱۳-۲-۲
- ۳۸..... ارزش‌یابی پی‌گیری..... ۴-۱۳-۲-۲
- ۳۹..... رویکردهای مطرح در برنامه درسی و تناسب آن‌ها با تعلیم و تربیت دینی..... ۱۴-۲-۲
- ۳۹..... فرایند محوری..... ۱-۱۴-۲-۲
- ۴۰..... تلفیق..... ۲-۱۴-۲-۲
- ۴۳..... تعادل میان موضوع محوری و دانش‌آموز محوری..... ۳-۱۴-۲-۲
- ۴۴..... خلاقیت..... ۴-۱۴-۲-۲
- ۴۶..... برنامه درسی براساس سند تحول بنیادین سال ۹۰ آموزش و پرورش..... ۱۵-۲-۲
- ۴۶..... الگوی نظری زیرنظام برنامه درسی..... ۱-۱۵-۲-۲
- ۴۶..... تعریف و قلمرو برنامه درسی..... ۱-۱-۱۵-۲-۲
- ۴۷..... وظایف..... ۲-۱-۱۵-۲-۲
- ۴۷..... رویکرد..... ۳-۱-۱۵-۲-۲
- ۴۸..... اصول..... ۴-۱-۱۵-۲-۲
- ۴۸..... فعالیت‌های پرورشی (فوق برنامه)..... ۳-۲
- ۴۸..... مقدمه..... ۱-۳-۲
- ۴۹..... فعالیت‌های فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی) و مکمل..... ۲-۳-۲
- ۵۰..... اهمیت فعالیت فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی) و مکمل..... ۳-۳-۲
- ۵۱..... اهداف فعالیت‌های مکمل و فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی)..... ۴-۳-۲
- ۵۱..... ویژگی‌های فعالیت‌های مکمل و فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی)..... ۵-۳-۲
- ۵۲..... فواید فعالیت‌های فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی)..... ۶-۳-۲
- ۵۳..... ارزش یا کارکرد فعالیت‌های فوق‌برنامه و اوقات فراغت..... ۷-۳-۲

- ۵۵..... ۲-۳-۸ انواع فعالیت‌های فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی) از نظر اجرا
- ۵۵..... ۲-۳-۹ لزوم برنامه‌ریزی فعالیت‌های فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی)
- ۵۶..... ۲-۳-۱۰ مراحل طراحی فعالیت فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی)
- ۵۷..... ۲-۳-۱۱ تعریف فعالیت‌های متناسب با فوق‌برنامه انتخاب شده
- ۵۷..... ۲-۳-۱۱-۱ اجرای فعالیت
- ۵۷..... ۲-۳-۱۱-۲ ارزیابی
- ۵۸..... ۲-۳-۱۲ اصول فعالیت‌های پرورشی براساس سند تحول بنیادین سال ۹۰ آموزش و پرورش
- ۵۸..... ۲-۴-۴ تربیت دینی
- ۵۸..... ۲-۴-۱ مقدمه
- ۵۹..... ۲-۴-۲ برداشت‌های مختلف از مفهوم تربیت دینی
- ۵۹..... ۲-۴-۲-۱ مفهوم تربیت
- ۶۱..... ۲-۴-۲-۲ تربیت دینی
- ۶۲..... ۲-۴-۳ ضرورت و اهمیت تعلیم و تربیت دینی
- ۶۳..... ۲-۴-۴ هدف تربیت دینی در اسلام
- ۶۴..... ۲-۴-۵ روش‌های تربیت دینی
- ۶۴..... ۲-۴-۵-۱ روش غیرمستقیم
- ۶۵..... ۲-۴-۵-۲ استفاده از روش‌های فعال
- ۶۵..... ۲-۴-۵-۳ روش تلقینی
- ۶۵..... ۲-۴-۶ رویکردهای تربیت دینی
- ۶۵..... ۲-۴-۶-۱ رویکرد مبتنی بر عادت
- ۶۷..... ۲-۴-۶-۲ رویکرد مبتنی بر معرفت (عقلانیت)
- ۶۹..... ۲-۴-۶-۳ رویکرد تجربت‌اندیش (شهودی)
- ۷۰..... ۲-۴-۷ نقش معلم در تربیت دینی
- ۷۱..... ۲-۴-۷-۱ نقش معلم در شناسایی معارف دین
- ۷۲..... ۲-۴-۷-۲ نقش معلم در ایمان‌آفرینی
- ۷۲..... ۲-۴-۷-۲-۱ تقویت روحیه حق‌گرایی (بیدار کردن فطرت الهی)
- ۷۳..... ۲-۴-۷-۲-۲ تقویت قدرت تفکر و تشخیص حق از باطل
- ۷۳..... ۲-۴-۷-۳ مقبولیت و اعتبار معلم

۷۴	۴-۷-۴-۲ محبوبیت معلم
۷۴	۵-۷-۴-۲ نقش معلم در رفتار دانش آموزان
۷۵	۸-۴-۲ الگوی نظری تربیت دینی براساس سند تحول بنیادین سال ۹۰ آموزش و پرورش
۷۵	۱-۸-۴-۲ الگوی نظری ساخت تربیت اعتقادی، عبادی، اخلاقی
۷۷	۵-۲ نتیجه گیری
۷۸	۶-۲ تحقیقات انجام شده در داخل و خارج کشور
۷۸	۱-۶-۲ تحقیقات انجام شده در داخل کشور
۹۰	۲-۶-۲ جدول خلاصه تحقیقات داخلی
۹۴	۳-۶-۲ نتیجه گیری
۹۵	۴-۶-۲ تحقیقات انجام شده در خارج از کشور
	فصل سوم: روش تحقیق
۹۸	۱-۳ مقدمه
۹۸	۲-۳ روش انجام پژوهش
۹۸	۱-۲-۳ روش تحقیق
۹۹	۲-۲-۳ جامعه‌ی آماری
۹۹	۳-۲-۳ روش نمونه‌گیری و حجم نمونه
۱۰۰	۴-۲-۳ ابزار جمع‌آوری داده‌ها
۱۰۰	۵-۲-۳ روایی و پایایی ابزار سنجش
۱۰۱	۱-۵-۲-۳ روایی (اعتبار)
۱۰۱	۲-۵-۲-۳ پایایی
۱۰۲	۶-۲-۳ شیوه نمره‌گذاری و تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۰۳	۷-۲-۳ روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها
	فصل چهارم: یافته‌های تحقیق
۱۰۵	۱-۴ مقدمه
۱۰۵	۲-۴ آمار توصیفی
۱۰۵	۱-۲-۴ توصیف اعضای نمونه بر اساس جنسیت
۱۰۶	۲-۲-۴ توصیف اعضای نمونه بر اساس سطح تحصیلات

- ۳-۲-۴ توصیف اعضای نمونه براساس رشته تحصیلی.....۱۰۷
- ۴-۲-۴ توصیف اعضای نمونه براساس سنوات تدریس.....۱۰۸
- ۵-۲-۴ شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای تحقیق.....۱۰۹
- ۳-۴ آمار استنباطی.....۱۱۰
- ۱-۳-۴ ازدیدگاه مربیان پرورشی، برنامه درسی تاچه اندازه بر تربیت دینی دانش‌آموزان تأثیر دارد؟.....۱۱۰
- ۲-۳-۴ ازدیدگاه دبیران، برنامه درسی تا چه اندازه بر تربیت دینی دانش‌آموزان تأثیر دارد؟.....۱۱۱
- ۳-۳-۴ ازدیدگاه مربیان پرورشی، فعالیت‌های پرورشی تا چه اندازه بر تربیت دینی دانش‌آموزان تأثیر دارد؟.....۱۱۱
- ۴-۳-۴ از دیدگاه دبیران، فعالیت‌های پرورشی تا چه اندازه بر تربیت دینی دانش‌آموزان تأثیر دارد؟.....۱۱۲
- ۵-۳-۴ آیا بین نظرات دبیران و مربیان پرورشی در تأثیر برنامه‌های درسی بر تربیت دینی دانش‌آموزان تفاوت وجود دارد؟.....۱۱۲
- ۶-۳-۴ آیا بین نظرات دبیران و مربیان پرورشی در تأثیر فعالیت‌های پرورشی بر تربیت دینی دانش‌آموزان تفاوت وجود دارد؟.....۱۱۳
- فصل پنجم جمع بندی، نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهادات**
- ۱-۵ مقدمه.....۱۱۵
- ۲-۵ نتایج توصیفی.....۱۱۵
- ۳-۵ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....۱۱۶
- ۱-۳-۵ سؤال شماره اول.....۱۱۶
- ۲-۳-۵ سؤال شماره دوم.....۱۱۶
- ۳-۳-۵ سؤال شماره سوم.....۱۱۸
- ۴-۳-۵ سؤال شماره چهارم.....۱۱۸
- ۵-۳-۵ سؤال شماره پنجم.....۱۲۰
- ۶-۳-۵ سؤال شماره ششم.....۱۲۰
- ۴-۵ پیشنهادهای تحقیق.....۱۲۳
- ۵-۵ محدودیت‌های پژوهشی.....۱۲۵
- منابع.....۱۲۶

۱۲۶.....	منابع فارسی.....
۱۳۴.....	منابع خارجی.....
۱۳۶.....	پیوست.....
۱۳۸.....	چکیده انگلیسی.....

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳) ضریب آلفای کرونباخ به تفکیک متغیرها.....	۱۰۲
جدول ۴-۱) ترکیب اعضای نمونه بر اساس جنسیت.....	۱۰۵
جدول ۴-۲) ترکیب اعضای نمونه بر اساس سطح تحصیلات.....	۱۰۶
جدول ۴-۳) ترکیب اعضای نمونه بر اساس رشته‌ی تحصیلی.....	۱۰۷
جدول ۴-۴) ترکیب اعضای نمونه بر اساس سنوات تدریس.....	۱۰۸
جدول ۴-۵) شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای تحقیق.....	۱۰۹
جدول ۴-۶) نتایج آزمون تی یک نمونه‌ای : تأثیر برنامه درسی بر تربیت دینی از دیدگاه مربیان پرورشی.....	۱۱۰
جدول ۴-۷) نتایج آزمون تی یک نمونه‌ای : تأثیر برنامه درسی بر تربیت دینی از دیدگاه دبیران.....	۱۱۱
جدول ۴-۸) نتایج آزمون تی یک نمونه‌ای : تأثیر فعالیت‌های پرورشی بر تربیت دینی از دیدگاه مربیان پرورشی.....	۱۱۱
جدول ۴-۹) نتایج آزمون تی یک نمونه‌ای : تأثیر فعالیت‌های پرورشی بر تربیت دینی از دیدگاه دبیران.....	۱۱۲
جدول ۴-۱۰) مقایسه نظرات مربیان پرورشی و دبیران آموزشی در تأثیر برنامه‌های درسی بر تربیت دینی.....	۱۱۲
جدول ۴-۱۱) مقایسه نظرات مربیان پرورشی و دبیران آموزشی در تأثیر فعالیت‌های پرورشی بر تربیت دینی.....	۱۱۳

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۱۰۶.....	نمودار ۴-۱) ترکیب مربیان پرورشی و دبیران آموزشی براساس جنسیت.....
۱۰۷.....	نمودار ۴-۲) ترکیب مربیان پرورشی و دبیران آموزشی براساس سطح تحصیلات.....
۱۰۸.....	نمودار ۴-۳) ترکیب مربیان پرورشی و دبیران آموزشی براساس رشته‌ی تحصیلی.....
۱۰۹.....	نمودار ۴-۴) ترکیب مربیان پرورشی و دبیران براساس سنوات تدریس.....

فصل اول:
کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

از دیرباز اساس دغدغه فکری انسان، موضوع تعلیم و تربیت و روش‌های دستیابی به آن بوده و همواره در تمامی ادوار این امر توجه آدمی را به سوی خود معطوف نموده است. اهمیت موضوع تا به آن حد می‌باشد که پیامبران و اولیای آنان به عنوان هادیان جوامع، همواره سرچشمه سعادت و رستگاری بشر را در این عرصه جستجو کرده‌اند.

اساساً حفظ دین به عنوان زیربنای اعتقادی جامعه و تداوم فرهنگ دینی، مستلزم توجه به کیفیت تعلیم و تربیت است؛ چراکه تربیت واقعی و همه‌جانبه انسان وقتی حاصل می‌گردد که آدمی مطابق دستورهای دینی در زندگی رفتار کند. نهاد خانواده به عنوان اولین کانونی که کودکان در آن پرورش می‌یابند، نقش اساسی در امر تربیت دینی دارد؛ از سوی دیگر، در عرصه اجتماعی کشور، نهادهای آموزشی از آنجایی که ارتباط نزدیک، زنده و مداوم و منظمی با مخاطبان خود دارند که خیل عظیمی از کودکان، نوجوانان و جوانان را دربر می‌گیرد، جایگاه مهمی در تعلیم و تربیت افراد دارند و در کنار آن نهادهای اجتماعی نیز مسئولیت اهتمام به امر تربیت دینی آحاد مردم را عهده‌دار می‌باشند بنابراین به نظر می‌آید تربیت انسانهای الهی و هم‌جهت و هماهنگ با معیارهای اسلام یکی از اهداف و وظایف اساسی نظام جمهوری اسلامی محسوب می‌گردد.

اگرچه تعلیم و تربیت انسانها، کاملاً وابسته به آموزش و پرورش رسمی نیست؛ اما باید اذعان نمود که جریان تعلیم و تربیت از طریق نهادهای رسمی، یکی از مهمترین و هدفمندترین بخش تعلیم و تربیت آدمی است؛ چنانکه در بند چهار پیش‌گفتار طرح تغییر بنیادی نظام آموزش و پرورش آمده است: «چون وظیفه اصلی نظام آموزش و پرورش، تربیت انسانهای الهی و هم‌جهت و هماهنگ با معیارهای اسلامی است، لازم است تزکیه و تربیت همچون نوری بر تمامی عناصر، اجرای برنامه‌های نظام بتابد و به منزله بستری برای یکایک آنها باشد. توجه به این مهم که تزکیه نه تنها از تعلیم جدا نیست بلکه به صورتی انفکاک‌ناپذیر به آن پیوسته است و بر آن تقدّم رتبی دارد، موجب می‌شود که، در کلیه مراحل سازماندهی و اجرای نظام، تربیت متعادل و متوازن تمام ابعاد شخصیت انسان تا وصول به

درجه انسان کامل جهت اصلی حرکت باشد» (طرح کلیات نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۱۳۶۷: ۹).

دنیای امروز، دنیای تغییرات و شگفتی‌هاست، دنیایی که هر لحظه دری از علم به روی آن گشوده می‌شود. امروز دیگر مدارس نمی‌توانند به علوم کلاسیک و نوشته‌های گذشتگان اکتفا کنند و انتقال و یادگیری آنها را جزو هدف‌های آموزش و پرورش خود بدانند، بلکه مدارس باید کودکان و نوجوانان جامعه را به معلومات و مهارت‌های زمان خود مجهز کنند (تقی‌پور ظهیر، ۱۳۶۸: ۱۰۸).

اگر تلاش همه‌ی ما بر این باشد که از طریق روح حاکم بر تمامی برنامه‌های رسمی و غیررسمی (فعالیت‌های پرورشی) تربیت، تزکیه و تأدیب صورت گیرد و مفاهیم نظری به صورت «رفتار دینی» درآید، می‌توانیم ادعا کنیم که تربیت دینی تا حد زیادی تحقق پیدا کرده است. آنچه با توجه به مقتضیات زمان در تربیت دینی باید مدنظر داشت، اصلاحات برنامه‌های درسی و روش‌های تربیت دینی است. مدیریت مراکز آموزش و پرورش ما با توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، اصل زیبایی‌شناسی و ابزار هنر را بویژه در غنی‌سازی اوقات فراغت و فوق‌برنامه (فعالیت‌های پرورشی) لحاظ کنند و در این مسیر، عمدتاً به مراحل رشد کودکان و نوجوانان در گروه‌های سنی پیش از دبستان، دوره دبستان و دوره راهنمایی توجه داشته باشند.

بنابراین در شرایط کنونی امروزی و در عصر انفجار اطلاعات و اصل تغییر و تحول سریع و چشمگیر، آموزش و پرورش نقش بسیار مهمی دارد و برای تحقق خواسته‌های آموزشی، کتاب درسی، و تهیه محتوی پویا و مطلوب، ضرورت مضاعف دارد، به ویژه آن که امید آن است که محتوی کتب درسی بتواند جبران همه‌ی نیازهای متعدد دانش‌آموزان را بر عهده گیرد، زیرا کتب درسی، از طرفی وسیله مهم یادگیری و آموزش و از طرفی دیگر عامل ایجاد تغییرات رفتاری در ابعاد گوناگون در دانش‌آموزان هستند. همچنین کتب و برنامه‌های درسی، نقش اساسی در شکل دادن به نگرش‌ها و پروراندن عواطف دانش‌آموزان ایفا می‌کنند و موجب انتقال دانش‌ها و مهارت‌های گوناگون به آنها می‌شوند و دانش‌آموزان براساس یادگیری محتوی کتاب‌های درسی، افق دیدشان نسبت به محیط

اجتماعی و محیط طبیعی گسترش می‌یابد و به سوی جهان‌بینی‌های خاصی رهنمون می‌شوند (محسن‌پور، ۱۳۷۹: ۱۲۸).

لذا یکی از اصول تعلیم و تربیت که همواره باید مدنظر طراحان برنامه‌های درسی باشد، آن است که دانش‌آموزان نه برای زمان حال، بلکه برای شرایط بهتر احتمالی آینده تربیت شوند. این نکته همواره باید به عنوان یک اصل در برنامه‌ریزی‌های دست‌اندرکاران برنامه‌های درسی در نظر گرفته شود. دانش‌آموزان باید با توجه به مقتضیات و ویژگی‌های عصری که در آن زندگی خواهند کرد، تربیت شوند. در حالی که یکی از ویژگی‌های بارز شناخته شده و قطعی اکثر جوامع کنونی پدیده انحطاط اخلاقی می‌باشد، در این میان آموزش و پرورش هر جامعه باید قبل از هر نهاد دیگر اجتماعی به فکر حل این مشکل باشد. توجه به برنامه‌های درسی دینی و پرورشی یکی از مهمترین عوامل حل این مشکل است. در این راستا باید برنامه‌های درسی و پرورشی بر پایه یافته‌ها و اصول علمی‌تر و تحقیقات جامع‌پی‌ریزی شود.

از سوی دیگر در بررسی‌های به عمل آمده در زمینه آموزش دینی و کیفیت آن، می‌توان گفت وضع موجود در مدارس از جهات مختلف و به علل گوناگون از جمله برنامه‌های درسی، نیروی انسانی و امکانات رضایت‌بخش نبوده است، چنانچه در تحقیقات انجام شده، دانش‌آموزان احساس دلزدگی نسبت به درس دینی نشان داده‌اند (سعیدی رضوانی، ۱۳۷۳: ۱۱۲).

بنابراین، این تحقیق به دنبال آن است که با توجه به تحقیقات انجام شده در خصوص وضعیت موجود تربیت دینی در مدارس به مطالعه تأثیر برنامه‌های درسی و فعالیت‌های پرورشی با توجه به نظرات دبیران و مربیان پرورشی بپردازد و سپس با استفاده از نتایج، پیشنهادهایی را در جهت نزدیک‌تر شدن به وضعیت مطلوب ارائه نماید.

۲-۱ بیان مسأله

بحث تربیت، بحث ساختن انسان است و اصولاً هر مکتبی که دارای نظام و اهداف مشخصی برای اداره امور انسان‌ها باشد محال است که روش و برنامه خاصی برای تربیت افراد جامعه نداشته باشد زیرا آن اهداف زمانی تحقق می‌یابد که افراد آن جامعه برای آرمانهای آن نظام تربیت شوند.

تربیت و مخصوصاً تربیت دینی یکی از ضرورت‌های عصر حاضر است که با رویکردی نوین تلاشی جدی می‌طلبد. امروزه شیوه‌های آموزش و تربیت دینی از شکل سنتی و ابتدایی متحوّل گردیده به طوری که خانواده از یک سو به شکل غیررسمی بر تربیت و آموزش دینی فرزندان می‌پردازد و از سوی دیگر دستگاهها و نهادهای مختلف تعلیم و تربیت و مهمتر از همه آموزش و پرورش عهده‌دار آموزش و تربیت دینی در جامعه هستند.

امروزه اندیشمندان و جامعه‌شناسان به اهمیت بیشتر پرورش نسبت به آموزش معترف بوده و عقیده دارند که آموزش بدون پرورش نه تنها سازنده نیست بلکه می‌تواند مخرب نیز باشد. در این رابطه باید گفت که آموزش و پرورش به صورت بالقوه هم استعداد سازندگی و نوسازی تمام سطوح را دارد و هم استعداد و ویرانگری و تخریب را. لذا عدم برنامه‌ریزی صحیح در آموزش و پرورش می‌تواند نسل آینده را در معرض تهدید و نابودی قرار دهد (علاقه‌بندان، ۱۳۸۴: ۶۵).

نهاد آموزش و پرورش بنا بر رسالتی که عهده‌دار تعلیم و تربیت فرزندان جامعه است و در جامعه ما که یک جامعه اسلامی است، انتقال و تعمیق ارزشهای دینی و انسانی به نسل فردا از بدیهی‌ترین انتظاراتی است که می‌توان از نهاد آموزش و پرورش داشت.

نظام آموزشی موجود باید با گنجاندن مفاهیم و مضامین دینی به شیوه‌های مناسب و به دور از شیوه‌های کهنه و سنتی و بدون اثر، پایه‌های اعتقادی و اخلاقی دانش‌آموزان را مبتنی بر ساختار تحوّل‌روانی آنها و با اتخاذ روش‌های فعال و مؤثر تحکیم بخشد (کریمی، ۱۳۷۳: ۲۸).

در آموزش و پرورش سعی بر آن است که تربیت دانش‌آموزان، ماهیتی دینی داشته باشد. اما این سعی با وجود برخی موفقیت‌ها، با دشواری‌ها و بن‌بست‌های بسیاری روبرو است. همه این ناکامی‌ها ناشی